Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра державно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
_____ Віталій СЕРЬОГІН
«28» серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ТЕОРІЯ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	D Бізнес, адміністрування та право
спеціальність:	D9 Міжнародне право
освітньо-професійна програма	Міжнародне право
вид дисципліни:	обов'язкова
факультет:	юридичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«28» серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Олександр ПЕРЕДЕРІЙ, доцент кафедри державно-правових дисциплін.

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол від «27» серпня 2025 року № 12

Завідувач кафедри
державно-правових дисциплін Наталія ГРИШИНА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародне право»
кандидат юридичних наук, доцент Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії Ганна ЗУБЕНКО

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Теорія держави і права» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 293 Міжнародне право

1. Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави і права» полягає у набутті студентами теоретичних знань про правову дійсність і практичних навичок їх застосування за умов конкретної ситуації.

1.2 Основними завданнями навчальної дисципліни є формування таких професійних компетенцій:

— усвідомлення соціальної значущості майбутньої юридичної професії, оволодіння достатнім рівнем професійної правосвідомості (ЗК-1);

— здатність вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень пізнаючи державно-правові явища (ЗК-2);

— вироблення негативного ставлення до корупційної поведінки, формування поважного ставлення до права і закону (ЗК-6);

— здатність брати участь у розробці нормативно-правових актів відповідно до профілю своєї професійної діяльності з урахуванням загальносвітових стандартів прав і свобод людини Союзу (ПК-1);

— здатність кваліфіковано і професійно тлумачити положення діючого законодавства про засади державного ладу (ПК-7);

— здатність шанувати честь і гідність особистості, захищати права і свободи людини і громадянина у відповідності до найкращих стандартів, що містяться в документах ООН і Європейського Союзу (ПК-8).

1.3 Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

— в межах формування компетенції ЗК-1:

знати:основні тенденції розвитку державності і формування правової системи;

вміти:застосовувати юридичні знання у процесі практичної юридичної діяльності;

володіти навичками:формування правової свідомості як у себе, так і у оточуючих.

— в межах формування компетенції ЗК-2:

знати:правові засади державного ладу України, характеризувати охарактеризувати пріоритетні напрями функціонування правової системи;

вміти:застосовувати юридичні знання у процесі практичної юридичної діяльності;

володіти навичками:роботи з нормативними документами системи національного законодавства.

— в межах формування компетенції ЗК-6:

знати: найбільш розповсюджені форми корупційних діянь в Україні і правові стандарти протидії корупції;

вміти: кваліфікувати суспільно шкідливі діяння як корупційні;

володіти навичками: застосування юридичних знань як заходу попередження і протидії корупції.

— в межах формування компетенції ПК-1:

знати: основи законотворчої діяльності в Україні як однієї з фундаментальних основ формування правової системи;

вміти: визначати, які положення чинного законодавства застаріли і потребують змін у відповідності до правових стандартів ЄС;

володіти навичками:обґрунтування щодо розробки пропозицій із внесення змін до чинного законодавства у світлі активізації європейської інтеграції України.

— в межах формування компетенції ПК-7:

знати: основи правотлумачної діяльності як однієї з фундаментальних засад кваліфікаційної підготовки юриста;

вміти: визначати, які положення національного законодавства України слід тлумачити першочергово для вирішення тієї чи іншої ситуації на національному рівні;

володіти навичками: застосування прийомів і методів правотлумачної діяльності.

— в межах компетенції ПК-8:

знати: основи правового статусу особистості та основних юридичних механізмів захисту прав і свобод громадян України на території держав-членів ЄС;

вміти: кваліфікувати основні форми порушення правового статусу особистості за законодавством ЄС;

володіти навичками: захисту прав і свобод людини і громадянина як основних елементів правової системи України та Європейського Союзу:

Кількість кредитів: 6

Загальна кількість годин: 180

1.5. Характеристика навчальної дисципліни Предметом вивчення навчальної дисципліни є загальні закономірності виникнення, еволюції і сучасного розвитку держави і права, а також всіх державно-правових явищ. Програма навчальної дисципліни складається з двох розділів, в яких розглядаються спектр найважливіших питань формування і функціонування держави, державно-владного апарату, а також характеризуються процеси правоутворення і реалізації права, правозастосування, відмінностей, які існують між правовими системами сучасності.	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
64	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
32	6 год.
Самостійна робота	
84	186 год.
Контрольна робота	
1	1
Реферат	
1	1
Всього	
180	180

Заплановані результати навчання: набуття фундаментальних знань з основних питань, що характеризують формування, еволюцію та функціонування сучасної держави, визначення ролі права в процесі організації соціального життя; розвиток аналітичних умінь при вивченні сутності державно-правових явищ, набуття навичок прогнозування можливих організаційно-структурних перетворень державного механізму.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1 Теорія держави і права як навчальна дисципліна. Держава.

(Теми № 1-16)

Тема № 1. Предмет і методологія теорії держави та права

Становлення, загальнотеоретичної науки про державу та право. Філософія права та енциклопедія права як її попередники. Наступність у розвитку загальнотеоретичних державно-правових знань. Внесок мислителів України у розвиток загальнотеоретичного вчення про державу та право. Роль вчених-юристів України у визначенні предмету і структури теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни.

Предмет теорії держави та права. Розрізнення понять, "об'єкт" і "предмет" теорії держави та права. Особливості предмету теорії держави та права як науки. "Теорія держави" і "теорія права", їх відмінність і єдність.

Методологія теорії держави та права. Метафізика, діалектика (матеріалістична та ідеалістична), ідеалізм (об'єктивний та суб'єктивний), матеріалізм (об'єктивний та суб'єктивний), у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави і права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо).

Загальнонаукові методи пізнання держави і права: формально-логічний метод, соціологічний метод, системно-структурний метод, конкретно-історичний метод, статистичний метод тощо). Використання методів окремих наук для пізнання держави і права (метод порівняльного правознавства, метод техніко-юридичного аналізу, метод конкретизації, метод інтерпретації тощо).

Склад теорії держави і права, її головні наукові напрями. Структура теорії держави і права як навчальної дисципліни. Понятійний апарат теорії держави і права. Гуманізація загальнотеоретичного наукового знання про державу і право. Завдання теорії держави і права як науки і учбової дисципліни.

Тема № 2. Теорія держави та права як навчальна дисципліна

Співвідношення теорії держави та права і філософії, соціології, політології, економічної та управлінської науки, тощо. Виникнення нових галузей наук.

Поняття юридичних наук і суспільних наук. Структура юридичних наук. Історико-теоретичні науки. Співвідношення теорії держави та права з історією держави та права та історією вчень про державу та право. Галузеві науки і співвідношення з ними теорія держави та права. Спеціальні юридичні науки і співвідношення з ними теорія держави та права, зв'язок теорії держави і права і юридичної практики. Функції теорії держави та права. Евристична функція. Онтологічна функція. Прогностична функція . Методологічна функція. Ідеологічна функція. Політична функція. Практично-прикладна функція.

Сучасний стан і розвиток юридичної науки, окремих її напрямків і галузей. Формування у юридичній науці нових галузей знання про державу та право. Вдосконалення зв'язків з практикою. Теорія держави і права як частина світової юридичної науки.

Тема № 3.Теорія держави та права в системі суспільних і юридичних наук

Співвідношення теорії держави та права як науки і теорії держави та права як навчальної дисципліни.

Навчальні дисципліни (юридичні, неюридичні) в юридичних учбових закладах. Фундаментальні навчальні дисципліни в юридичних учбових закладах. Місце теорії держави та права в системі юридичних навчальних дисциплін. Теорія держави та права і юридичний світогляд, юридичне мислення, юридична культура як професійні якості юриста-спеціаліста. Логіка структури курсу теорії держави та права як навчальної дисципліни.

Юридична освіта в Україні. Юридична освіта в Україні: становлення, сучасний стан, перспективи розвитку.

Тема № 4. Еволюція суспільства: виникнення держави і права

Структура первісного суспільства. Органи влади та управління первісного суспільства. Еволюція первісного суспільства. Форма організації суспільства в епоху неоліту

("протодержава"). Особливості виникнення європейських держав. Особливості виникнення східних (азіатських) держав. Ознаки які відрізняють публічну владу первісного суспільства від держави. Специфічність утворення держав в XX ст. Спадковість з державним будівництвом у попереднє століття. Теорії виникнення держави (теологічна, патріархальна, договірна, насилля, психологічна, органічна, історико-матеріалістична тощо). Загальні закономірності виникнення держави.

Нормативне регулювання суспільних відносин первісного суспільства. Виникнення права. Ознаки які відрізняють право від соціальних норм первісного устрою. Держава і права як загально-соціальні інститути. Співвідношення держави і права. Взаємозв'язок держави і права. Відносна самостійність держави і відносна самостійність права.

Тема № 5. Громадянське суспільство

Громадянське суспільство: поняття, структура, основні ознаки, сутність. Історичні аспекти формування концепції громадянського суспільства. Наукова концепція Г.В.Ф. Гегеля.

Громадянин і громадянське суспільство. Критерії цивілізованості громадського суспільства: економічний, політичний, ідеологічний плюралізм як засади суспільного життя в Україні. Взаємозалежність і взаємодія громадянського суспільства і держави.

Держава і релігія, церква. Держави світські та релігійні, клерикальні.

Державна і суспільна безпека в Україні.

Тема № 6. Поняття держави, її основні ознаки, сутність

Поняття держави (у світі різних підходів щодо визначення). Основні ознаки держави. Фундаментальні елементи держави: населення (народ, нація громадяни), територія, публічна влада. Суверенітет держави. Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету. Суверенітет народу і його втілення в демократичних державах. Національний суверенітет і право націй на самовизначення. Суверенітет у федеративній державі. Поняття державної влади і її співвідношення з політичною владою. Класові, національні, корпоративні, загальносоціальні фактори і їх місце в державі. Методи і форми забезпечення державою інтересів суспільства, громадян, національних і соціальних спільнот (груп). Взаємозумовленість і взаємозв'язок держави, політичного, економічного, соціального устрою суспільства.

Сутність держави. Аспекти сутності держави. Класове (вузькогрупове) і загальносоціальне у сутності держави. Держава і політичний, економічний, соціальний устрій: їх взаємозв'язок і взаємозумовленість.

Тема № 7. Основні теорії походження держави, її тип. Типологія держав.

Основі теорії держави: теорія еліт, технократична, теорія плюралістичної демократії тощо. Поняття типології держави. Критерії класифікації держав. Фактори, котрі визначають тип держави: економічні, класові, національні, політичні, релігійні, регіональні тощо. Класифікація держав. Поліцейська держава. Авторитарна держава. Тоталітарна держава. Ліберальна держава. Демократична держава. Соціальна держава. Правова держава.

Цивілізаційний та формаційний підходи до типології держави. Види цивілізацій і відповідні їм типи держав. Особливості держав у межах одного типу. Східний тип держав. Класово-економічна сутність інформаційного підходу. Основі риси і особливості держав рабовласницького, феодального, буржуазного і сучасного суспільства.

Еволюція типів держав. Умови і форми переходу від одного типу держави до іншого. Конвергенція у розвитку держав різного типу.

Наступність у розвитку держав. Перехідні держави. Прогрес у розвитку держави, його сутність, критерії та головні напрями. Сучасні теорії про державу перехідного типу. Держава соціально-демократичної орієнтації і соціально-правова держава.

Тема № 8. Функції держави. Механізм і апарат держави.

Поняття функцій держави. Визначення основних напрямів діяльності держави. Класифікація функцій держави, їх взаємозумовленість і взаємозв'язок. Функції сучасної Української держави і функції державних органів: їх відмінність і взаємозв'язок.

Правові форми здійснення державою своїх функцій. Загальносоціальні, національні і класові фактори у змісті функцій держави. Критерій прогресу в розвитку функцій держави.

Поняття механізму держави, державного апарату. Роль механізму держави у забезпеченні здійснення її функцій. Структура механізму сучасної держави та її правова основа.

Державні органи, установи, підприємства і організації, їх місце і роль у механізмі держави. Державні і недержавні (комерційні) організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави. Особливості механізму федеративної та унітарної держави.

Поняття державного органу, його ознаки і поняття. Система державних органів в України їх схожість і відмінність від системи державних органів в країнах СНД. Централізація і децентралізація в організації та функціонуванні державних органів. Розподіл праці (спеціалізація) у системі органів держави. Професійність державного апарату.

Поняття державної і недержавної служби. Державні і недержавні службовці, їх категорії та ранги в державних і недержавних органах. Поняття посадової особи. Класифікація посадових осіб (за законодавства України і країн СНД).

Сутність та форми бюрократії, її роль у здійсненні функцій та повноважень державних органів. Бюрократія як протилежність демократії, гласності, законності, праву в організації та діяльності державних органів. Еволюція механізму держави, прогрес і регрес у розвитку її органів, установ та організацій. Інформатизація суспільства і використання науково-технічних досягнень у діяльності державного апарату.

Теорія "злому" державного апарату у перехідні періоди розвитку суспільства. Утопічні та квазінаукові уявлення щодо злому державного апарату, соціальна небезпека їх реалізації у державному будівництві, реформуванні політичної, економічної системи суспільства (наслідки жовтневого перевороту в Росії у 1917 р.).

Формування механізму держави (державного апарату) в Україні. Перетворення радянська моделі управління місцевими справами. Співвідношення системи державних органів та органів місцевого самоврядування в Україні, делегування повноважень за законодавством України. Механізм держави і місцеве самоврядування. Реформування місцевого самоврядування в Україні його правова основа (національне право і міжнародно-правові акти). Взаємодія органів держави (вищих і місцевих) і органів місцевого самоврядування (форми, методи).

Тема № 9. Форма держави. Форма державного правління

Поняття форми держави. Її структура: форма правління, форма державного устрою, форма державного (політичного) режиму, їх поняття та основні риси.

Співвідношення типу, сутності і форми держави. Прогресивні та регресивні зміни форми держави певного типу.

Форми правління у рабовласницькій, феодальній, буржуазній та соціалістичній державі. Сутність і особливості форми правління радянської держави. Монархія і республіка як класичні форми правління держави в історії і сучасності. Види монархічних форм правління: історія та сучасність. Сучасні монархії: абсолютна, конституційна (парламентська), змішана.

Види республіканських форм правління: історія та сучасність. Парламентська, президентська, змішана республіка критерії їх розрізнення. Форма правління в Україні її історичні корені.

Тема № 10. Форма державного устрою

Поняття форми державного устрою. Національно-державний та адміністративно-територіальний устрій держави. Унітарна держава, її основні ознаки. Унітарна держава з

елементами федералізму. Автономія в унітарній державі. особливості України як унітарної держави. Автономна Республіка Крим.

Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Особливості суверенітету і територіальної цілісності федеративної держави. Взаємовідношення між федеральними органами державної влади і органами влади суб'єктів федерації. Види федерацій.

Конфедерація: поняття та ознаки. Принцип державного суверенітету і конфедерація. Історична доля конфедерації. Співдружність держав, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи, асоціації, об'єднання тощо держав, їх відміна від унітарної та федеративної держави (СНД, Організація Об'єднаних Націй, НАТО тощо).

Україна і Рада Європи. Значення для України її входження до Ради Європи. Україна і Європейське співтовариство. Україна і СНД. Регіональні міждержавні організації.

Тема № 11. Форма державного режиму

Державний (політичний) режим: поняття, види. Чинники, що впливають на вид політичного режиму. Демократичний політичний режим: поняття, різновиди, основні ознаки. Різновиди демократичного режиму. Антидемократичний режим: поняття, основні ознаки, різновиди. Різновиди антидемократичного режиму.

Умови формування демократичного режиму в перехідних державах соціалістичного періоду (Україна, країни СНД, східної Європи тощо). Трансформація політичного режиму в Україні і в країнах СНД у період з 1991 по 2015 р.

Тема № 12. Україна як незалежна, суверенна, демократична, соціальна, правова держава

Утворення України як незалежної суверенної держави (економічні, політичні, соціальні умови, політико-правові акти). Державні кордони України: правове забезпечення їх непорушності та внутрішні і зовнішні гарантії. Державні атрибути України. Національна ідеологія державотворення. Складнощі на шляху України як суверенної держави. Гуманістична спрямованість реформування системи державної влади в Україні.

Україна як демократична держава. Демократизація громадського і державного життя. Права людини. Забезпечення прав національних меншин, їх конституційні гарантії. Опозиція в парламенті як показник втілення принципу політичного плюралізму в законодавчому органі.

Україна як правова держава. Принцип верховенства права і відповідності йому закону. Значення побудови громадянського суспільства для утвердження правової держави. Конституційне забезпечення принципу розподілу влад. Взаємовідповідальність держави і людини.

Україна як соціальна держава. Державна політика соціальної безпеки. Державна влада і забезпечення соціальної злагоди у суспільстві.

Реформи в Україні щодо реорганізації інститутів публічної влади. Адміністративна реформа. Судово-правова реформа. Реформа місцевого самоврядування (муніципальна реформа). Парламентська реформа. Реформа правоохоронних органів України (створення поліції, реформування прокуратури).

Інститут Президента України його вітчизняні витоки і сучасність. Теорія і практика розвитку українського парламентаризму. Верховна Рада України та її роль у розбудові України як демократичної, соціальної, правової держави.

Адміністративна реформа, судово-правова реформа, місцевого самоврядування (муніципальна реформа), їх значення для утвердження України як демократичної, соціальної, правової держави.

Тема № 13. Політична система суспільства

Політична система суспільства: поняття, структура, сутність.

Місце держави в політичній системі суспільства. Політика. Політична влада і державна влада. Державна влада і громадські об'єднання: комерційні і некомерційні (неприбуткові), правова основа їх взаємодії. Державна влада і правляча політична партія. Формування внутрішньої і зовнішньої політики держави. Лобізм. Політичний лідер як елемент політичної системи суспільства.

Тема № 14. Державна влада, механізм поділу державної влади. Механізм стримувань і противаг

Єдність державної влади, принципи її організації та функціонування: розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Втілення принципу розподілу влади в Україні. Органи законодавчої, виконавчої і судової влади. Спадковість принципу розподілу влади в українському конституціоналізмі. Сутність народовладдя, форми його здійснення у сучасній державі.

Поняття механізму стримувань і противаг. Значення існування стримувань і противаг для розбудови демократичного державного устрою. Система стримувань і противаг як гарантія недопущення узурпації державної влади в країні. Механізм стримувань і противаг за законодавством України.

Тема № 15. Соціальне управління. Державне управління. Місцеве самоврядування

Соціальне управління. Значення соціального управління. Суб'єкти соціального управління. Державне управління. Спеціалізація державного управління за напрямами. Суб'єкти державного управління.

Місцеве самоврядування в Україні. Органи місцевого самоврядування та їх компетенція. Співвідношення органів місцевого самоврядування і органів державної виконавчої влади. Реформа місцевого самоврядування в світлі процесів децентралізації в Україні в 201-2015 рр. Громади як основна форма самоорганізації населення в Україні.

Тема № 16. Державний контроль

Поняття державного контролю. Система державного контролю. Суб'єкти державного контролю. Співвідношення категорій «контроль» і «нагляд». Значення державного контролю в механізмі забезпечення законності і правопорядку.

Розділ 2 Право як універсальний регулятор суспільних відносин. (Теми № 17--32)

Тема № 17. Право в системі регулювання суспільних відносин

Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. Система соціального регулювання. Нормативні та індивідуальні (піднормативні) регулятори, їх сфери застосування та методи.

Соціальні норми, їх поняття та форми виразу.

Класифікація (види) соціальних норм: звичаї, мораль, корпоративні, релігійні, політичні, правові, етичні та інші норми. Поняття та ознаки права. Право та традиції. Загальне й особливе у соціальних нормах.

Особливості соціальних норм, що діють в системі органів внутрішніх справ.

Право і технічні норми, їх співвідношення і взаємодія. Особливий вид технічних норм - військово-технічні норми. Технічно-правові норми.

Право і мораль. Ознаки, які відрізняють норми права від норм моралі. Право та морально-етичний рівень розвитку суспільства. Справедливість та право.

Роль права у розвитку і зміцненні моралі суспільства.

Тема № 18. Співвідношення права з політикою, економікою, культурою

Основні уявлення та вчення про право. Аксеологічний та інструментальний підхід до поняття права.

Визначення поняття права. Соціальна чинність права. Право як ведучий спеціальний регулятор суспільних відносин. Загальносоціальні, національні та корпоративні фактори в праві. Ознаки права (нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий характер, загальна обов'язковість, гарантованість державою). Соціальна справедливість та свобода і їх міра як сутність права. Вольовий критерій при оцінюванні сутності права. Право як система норм (правил) поведінки особи, нормативна основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, інших осіб.

Об'єктивне та суб'єктивне право. Природне та позитивне право.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загально-соціальні (виховна, інформаційна, орієнтаційна, оцінювачна) та спеціально-соціальні (юридичні) функції права (регулятивні – статична та динамічна, охоронна).

Право, політика, економіка. Межі правового регулювання у суспільстві. Порядок як відносно самостійне явище. Взаємовплив права і економіки. Правові форми економічних відносин. Безпосереднє та опосередковане регулювання правом економічних відносин. Роль права у стимулюванні розвитку нових економічних відносин.

Взаємовплив права і політики. Право як основа та форма (засіб) здійснення політики держави. Відображення в праві рівня політичної зрілості класу (правлячої еліти), народу (нації), суспільства, держави. Роль політики у визначенні змісту і напрямків правового регулювання.

Правове оформлення легітимної політичної діяльності і її принципів.

Право та демократія. Правове регулювання форм та інститутів демократії. Роль права у розвитку демократії як засобу здійснення народовладдя. Вплив принципів демократії на зміст і напрямок формування права.

Право та культура. Право як індикатор культури суспільства. Прогрес в праві. Власна та інструментальна цінність права. Право та закон: їх співвідношення. Принципи верховенства права в суспільстві і державі.

Принципи в праві: їх поняття та класифікація. Загальноправові та міжгалузеві принципи. Втілення загальнолюдських цінностей в загальноправових принципах права. Роль принципів права у правотворчості, та правозастосуванні. Спадкоємство в праві.

Тема № 19. Форми (джерела) права

Поняття форми права її значення в правовому регулюванні суспільних відносин, та систематизації законодавства.

Основні історичні форми права: правовий звичай, судовий (адміністративний) прецедент, доктринальна форма, догми (принципи та правила) релігії, нормативний юридичний акт, договір (нормативні: внутрішні та міжнародні зовнішні).

Співвідношення закону (нормативно-правового акту) та права. Закон у вузькому та поширеному сенсах, матеріальному та формальному розумінні. Право та законодавство.

Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види.

Судовий прецедент, його основні ознаки, особливості та співвідношення з іншими нормами права.

Судова та адміністративна практика, її роль у розвитку форм права на сучасному етапі. Прецедент судового тлумачення та судовий прецедент.

Правовий звичай: поняття, основні ознаки та особливості. Звичайне право, його сутність, ознаки та взаємозв'язок з правовим звичаєм.

Доктринальна форма права. Положення (рекомендації) юридичної науки, їх вплив на правозастосування та законотворчість. Наукові коментарі до текстів законодавства (нормативно-правових актів).

Нормативно-правові договори: типові, примірні, міждержавні, внутрішні та зовнішні, а також інші (господарські, страхування і т. ін.).

Тема № 20. Норми права

Поняття норми права та її основні ознаки. Загальний характер та формальна визначеність норми права, загальна обов'язковість, примусовість, невизначеність адресату.

Види норм права. Регулятивні і правоохоронні норми права. Дозволяючи (уповноважуючи), зобов'язуючи, забороняючи норми права. Матеріальні й процесуальні норми права: їх взаємозв'язок і відмінність. Пріоритет норм матеріального права понад процесуальними в романо-германській сім'ї правових систем. Класифікація норм права за рівнем їх нормативності: норми-цілі, норми-дефініції, норми-принципи та ін. Колізійні норми. Значення класифікації норм права для їх ефективної реалізації.

Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція (прості, складні, абсолютно та відносно визначені). Структура регулятивних та правоохоронних норм права.

Норми викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів (пряма, посилкова і бланкетна, казуїстична, абстрактна). Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту.

Тема № 21. Нормотворчість

Поняття і основні ознаки нормотворчості (організаційно-методичний аспект, інтелектуальна та вольова сторони, фінансове та матеріальне-технічне забезпечення).

Види (класифікація) правотворчості. Правотворчість державних органів. Санкціонована правотворчість. Делегована правотворчість: її переваги і недоліки. Первинна, поточна та кодифікаційна правотворчість. Правотворчій процес та його особливості.

Законодавчий процес. Законодавча ініціатива (право законодавчої ініціативи та форми її реалізації). Суб'єкти законодавчого процесу, їх правове визначення.

Основні стадії законодавчого процесу, його правова основа. Поняття і основні риси стадій законодавчого процесу. Предмет законодавчої діяльності (проекти, їх підготовка, процедура розгляду, проходження). Регламент законодавчого процесу.

Принципи законодавчої діяльності в Україні.

Поняття, основні риси та види юридичної техніки. Значення юридичної техніки та правозастосування в правотворчій діяльності.

Законодавча техніка. Мова закону. Законодавча стилістика. Правила підготовки законодавчого акту. Нормативні приписи, нормативна будова, юридичні конструкції як засоби законодавчої техніки. Казуїстичне та абстрактне викладання правових норм.

Тема № 22 Нормативно-правові акти

Поняття правового (юридичного) акту. Види правових актів.

Поняття та ознаки нормативно-правового акту, його відміна від актів застосування права й актів тлумачення правових норм.

Система та види нормативно-правових актів в Україні. Закони та підзаконні акти, їх загальні та особливі риси. Закон як нормативно-правовий акт держави вищої юридичної сили, найбільш авторитетна форма права.

Класифікація законів. Конституційні, кодифікаційні та прості (звичайні) закони. Загальні та спеціальні закони.

Конституція держави - основа правової системи суспільства, її верховенство та гарантованість. Відмінність Конституції від всіх інших правових актів державної влади.

Нормативно-правові акти парламенту (України). Органічні акти парламенту (України) до закону держави.

Нормативно-правові акти глави (президента) держави. Правові акти уряду (Кабінет Міністрів України), їх основні види.

Юридичні акти міністерств та центральних відомств, їх класифікація та юридична природа.

Нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх система та якості. Особливості нормативно-правових актів органів влади

і органів самоврядування у автономних утвореннях. Локальні норм акти (підприємств, установ, організацій).

Нормативно-правові акти у федеративній та унітарній державі, їх система та особливості.

Порядок опублікування та набуття чинності нормативно-правових актів (законів), його правове урегулювання.

Дія нормативно-правових актів (законів). Дія нормативно-правових актів у часі, вступ в силу і припинення дії нормативно-правових актів. Пряма, зворотня і переоживаюча дія нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у просторі. Територіальний та екстериторіальний принципи дії нормативно-правових актів у просторі. Дія нормативно-правових актів за колом осіб.

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства), її поняття, ознаки, форми поняття та ознаки інкорпорації та кодифікації законодавства. Всезагальна і галузева кодифікація. Звід законів, уложення законодавства, систематичне зібрання законодавства, збірки законів (нормативних актів) та ін.

Принципи систематизації та кодифікації законодавства. Хронологічний та предметний підходи.

Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її головні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Тема № 23. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правові відносини як форма існування й реалізації прав та обов'язків. Норми права та правові відносини. Склад (структура) правових відносин. Матеріальні та юридичні аспекти змісту правовідносин. Основні елементи складу правовідносин: суб'єкти, зміст (юридичний, фактичний), об'єкти, юридичні факти. Суб'єктивне право: поняття, ознаки. Правомочність як структурний елемент (вид) суб'єктивного права. Юридичний обов'язок: поняття, ознаки, види. Повноваження. Юридична відповідальність.

Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність фізичних осіб. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Правосуб'єктність юридичних осіб. Публічні (некомерційні) і приватні (комерційні) юридичні особи. Поняття та ознаки юридичної особи. Об'єднання та соціальні спільності як суб'єкти правових відносин. Держава як суб'єкт правових відносин (адміністративних, цивільних, міжнародних та ін.).

Об'єкти правових відносин: поняття та ознаки. Види об'єктів правових відносин: їх поняття та види згідно законодавства України. Їх правовий режим. Особливості правового режиму землі, повітря та ін.

Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів. Види юридичних фактів за правовими наслідками.: правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі. Види юридичних фактів за вольовою ознакою: юридичні дії та події. Поняття та види правових презумпцій. Юридичне становище та юридичний (фактичний) склад.

Правові відносини за участю органів внутрішніх справ.

Тема № 24. Реалізація права і застосування права

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Реалізація права поза правовідносинами і в правовідносинах. Форми безпосередньої реалізації права: використання, виконання, дотримання, їх поняття, основні ознаки, юридична природа і роль у правовому регулюванні суспільних відносин.

Застосування права як правова форма діяльності держави: поняття, ознаки. Застосування права як виду індивідуального (піднормативного) регулювання. Процес застосування права, його основні стадії. Правова оцінка та кваліфікація фактичних обставин (події, проблеми, ситуації та ін.). Основні вимоги правильного застосування права. Акт

застосування права: поняття і ознаки. Види актів застосування права за юридичними наслідками, за формою зовнішнього прояву (письмовий, усний, конклюдентний).

Достовірність та точність норми права, що застосовується. Істина у правозастосувальному процесі (судовому та ін.), її докази та функції у правовому регулюванні, а також зміцненні законності й правопорядку. Інтелектуальне забезпечення правильного, законного та точного застосування норм права.

Акти застосування норм права. Прогалини у праві. Аналогія закону, аналогія права та субсидіарне застосування. Зловживання правом. Суб'єкти застосування норм права в органах внутрішніх справ. Особливості застосування норм права робітниками різних підрозділів органів внутрішніх справ.

Вимоги правильного та ефективного застосування норм права співробітниками органів внутрішніх справ (законність, обґрунтованість, доцільність).

Практична спрямованість теорії правозастосування на якість виконання усіма юристами своїх професійних обов'язків.

Тема № 25 Тлумачення норм права

Поняття тлумачення норм права, його основні риси. З'ясування та роз'яснення змісту правових норм (їх окремих елементів).

Класифікація тлумачення норм права. Види тлумачення правових норм за суб'єктом. Офіційне тлумачення норм права та його види (легальне, аутентичне). Юридична природа (наслідків) офіційного тлумачення правових норм, його обов'язковість в правозастосуванні.

Неофіційне тлумачення норм права, його основні риси та види. Доктринальне тлумачення правових норм та його значення для правозастосування та удосконалення механізму правового регулювання (науково-практичні коментарі, дослідження права: дисертації, статті, монографії та ін.).

Професійне та побутове тлумачення норм права.

Види тлумачення норм права за обсягом: буквальне, поширювальне (розширене) та обмежувальне тлумачення, їх значення для вірного, обґрунтованого та законного прийняття юридичного рішення (акту).

Нормативне та казуальне тлумачення правових норм (за результатом).

Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення норм права. Логічне, історичне, телеологічне та наукове тлумачення правових норм.

Акти тлумачення, їх види та юридична природа.

Тема № 26 Правомірна поведінка, правопорушення

Поняття та ознаки правомірної поведінки. Співвідношення права та поведінки (вчинку, діяльності). Воля, свідомість, інтелектуальні якості особи та правомірна поведінка.

Особливості структури (складу) правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки.

Типи правомірної поведінки. Обов'язок та законослухняна поведінка. Позитивна відповідальність. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві.

Ознаки правопорушення: протиправність, винність (деліктоздатність), соціальна шкідливість (небезпечність), наслідки. Склад правопорушення. Суб'єкт правопорушення та його особливості у різних галузях (інститутах) права. Об'єктивна сторона правопорушення, її ознаки. Причинний зв'язок між правопорушенням (дією) та наслідками. Суб'єктивна сторона правопорушення: вина, її форми - навмисність та необережність. Прямий та непрямий умисел, протиправна самонадійність та протиправна необережність. Соціальний медичний та інтелектуальний критерії вини суб'єкту.

Причини та природа правопорушень. Причини злочинності, її основні форми. Методи та форми боротьби зі злочинністю.

Тема № 27. Юридична відповідальність

Поняття та основні риси юридичної відповідальності. Правопорушення та його склад - підстави притягнення до юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності. Підстави для юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність та правові санкції.

Види юридичної відповідальності, їх відпрацювання в чинному законодавстві України.

Зв'язок та взаємодія юридичної відповідальності з моральною та політичною.

Юридична відповідальність та права людини. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

Тема № 28 Правова свідомість і правова культура

Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка.

Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосувальну діяльність. Ідеї та принципи законності (неминучість юридичної відповідальності, недоторканість прав людини, рівність, демократизм та соціальна справедливість, тощо).

Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова.

Правова свідомість співробітника органів внутрішніх справ.

Правова культура: її сутність та основні риси, форми проявлення у суспільстві. Правовий нігілізм, причини його з'явлення, форми, вплив на стан режиму законності, реалізацію та забезпечення прав і свобод громадян. Шляхи подолання правового нігілізму. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій та правозастосувальній діяльності. Правова культура посадової особи та громадянина. Правова культура у корпораціях, об'єднаннях громадян. Співвідношення правової та політичної культури.

Тема № 29. Законність і правопорядок

Поняття законності і правопорядку та їх співвідношення. Складові законності і правопорядку. Державні гарантії забезпечення законності і правопорядку.

Тема № 30 Юридична практика

Поняття юридичної практики. Види юридичної практики. Юридичні професії. Значення юридичної практики для правової системи держави.

Тема № 31 Юридичний процес

Поняття ознаки і види юридичного процесу. Форми юридичного процесу. Виду юридичного процесу в Україні і зарубіжних державах.

Тема № 32 Правові системи держав світу

Поняття ознаки і характеристики правової системи. Основні типи (види) правових систем. Критерії розмежування правових систем.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1: Теорія держави і права як навчальна дисципліна. Держава.												
Тема 1. Предмет і методологія теорії держави та права	7	2	2			3	9	2	2			5
Тема 2.Теорія держави та права як навчальна дисципліна.	7	2	2			3	9	2	2			5
Тема 3. Теорія держави і права в системі суспільних і юридичних наук	7	2	2			3	9	2	2			5
Тема 4. Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	5	2				3	7	2				5
Тема 5. Громадянське суспільство, політична система суспільства.	7	2	2			3	5					5
Тема 6. Поняття держави, її основні ознаки, сутність	7	2	2			3	5					5
Тема 7. Основні теорії походження держави, її тип. Типологія держав.	7	2	2			3	5					5
Тема 8. Функції держави. Механізм і апарат держави.	5	2				3	5					5
Тема 9. Форма держави. Форма державного правління	5	2				3	5					5
Тема 10. Форма державного устрою	5	2				3	5					5
Тема 11. Форма державного режиму	5	2				3	5					5

Тема 12. Україна як незалежна, суверенна, демократична, соціальна, правова держава	5	2				3	5					5
Тема 13. Політична система суспільства	7	2	2			3	5					5
Тема 14. Державна влада, механізм поділу державної влади. Механізм стримувань і противаг.	7	2	2			3	5					5
Тема 15. Соціальне управління. Державне управління. Місцеве самоврядування	5	2				3	5					5
Тема 16. Державний контроль	5	2				3	5					5
Разом за розділом 1	94	32	16			48	94	8	6			80
Розділ 2: Право як універсальний регулятор суспільних відносин.												
Тема 17. Право в системі регулювання суспільних відносин	7	2	2			3	5					5
Тема 18. Співвідношення права з політикою, економікою, культурою	5	2	2			3	5					5
Тема 19. Форми (джерела) права	5	2	2			3	5					5
Тема 20. Норми права	5	2	2			3	5					5
Тема 21. Нормотворчість	5	2	2			3	5					5
Тема 22. Нормативно-правові акти	7	2	2			3	5					5
Тема 23. Правові відносини	5	2	2			3	5					5
Тема 24. Реалізація права і застосування права	7	2	2			3	5					5

Тема 25. Тлумачення норм права	5	2				3	5					5
Тема 26. Правомірна поведінка, правопорушення	7	2				3	5					5
Тема 27. Юридична відповідальність	7	2				1	5					9
Тема 28. Правова свідомість і правова культура	7	2				1	5					9
Тема 29. Законність і правопорядок	7	2				1	5					9
Тема 30. Юридична практика	7	2				1	5					9
Тема 31. Юридичний процес	7	2				1	5					9
Тема 32. Правові системи держав світу	7	2				1	5					9
Разом за розділом 2	86	32	16			36	84					86
Усього годин	180	64	32			84	180	8	6			166

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість годин заочн. форм
1	Предмет і методологія теорії держави та права	2	2
2	Громадянське суспільство, політична система суспільства	2	2
3	Поняття держави, її основні ознаки, сутність	2	2
4	Основні теорії походження держави, її тип. Типологія держав.	2	2
5	Функції держави. Механізм і апарат держави.	2	
6	Форма держави. Форма державного правління	2	
7	Форма державного устрою	2	
8	Форма державного режиму	2	
9	Право в системі регулювання суспільних відносин	2	
10	Нормативно-правові акти	2	
11	Реалізація права і застосування права	2	
12	Правомірна поведінка, правопорушення	2	
13	Правова свідомість і правова культура	2	
14	Законність і правопорядок	2	
15	Юридична практика	2	
16	Юридичний процес	2	
17	Правові системи держав світу	2	
	Разом	34	

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин д/з	Форма контролю
1	Тема 1. Предмет і методологія теорії держави та права Завдання: визначити предмет і метод теорії держави і права	3/5	Опитування, усна доповідь
2	Тема 2. Теорія держави та права як навчальна дисципліна. Завдання: визначити особливості теорії держави і права як юридичної науки	3/5	Опитування, усна доповідь
3	Тема 3. Теорія держави і права в системі суспільних і юридичних наук Завдання: окреслити роль і значення теорії держави і права в системі юридичних і інших гуманітарних наук	3/5	Опитування, усна доповідь
4	Тема 4. Еволюція суспільства: виникнення держави і права. Завдання: окреслити основні шляхи еволюції суспільства, що призвело до формування державності	3/5	Опитування, усна доповідь
5	Тема 5. Громадянське суспільство, політична система суспільства. Завдання: визначити поняття, риси і структуру громадянського суспільства	3/5	Опитування, усна доповідь
6	Тема 6. Поняття держави, її основні ознаки, сутність Завдання: визначити поняття та ознаки держави, розкрити загальносоціальний і класовий аспект сутності держави	3/5	Опитування, усна доповідь
7	Тема 7. Основні теорії походження держави, її тип. Типологія держав. Завдання: навести класифікацію і розкрити зміст основних теорій походження держави	3/5	Опитування, усна доповідь
8	Тема 8. Функції держави. Механізм і апарат держави. Завдання: визначити поняття та сутність механізму держави. Навести ознаки та структуру механізму держави	3/5	Опитування, усна доповідь
9	Тема 9. Форма держави. Форма державного правління Завдання: розкрити зміст категорії «форма держави». Розкрити основні форми державного правління	3/5	Опитування, усна доповідь
10	Тема 10. Форма державного устрою Завдання: розкрити основні форми державного устрою	3/5	Опитування, усна доповідь
11	Тема 11. Форма державного режиму Завдання: розкрити основні форми державного режиму	3/5	Опитування, усна доповідь
12	Тема 12. Україна як незалежна, суверенна, демократична, соціальна, правова держава Завдання: охарактеризувати Завдання: охарактеризувати Україну як незалежну, суверенну, демократичну, соціальну, правову державу	3/5	Опитування, усна доповідь
13	Тема 13. Політична система суспільства Завдання: визначити поняття і структуру політичної системи суспільства	3/5	Опитування, усна доповідь

14	Тема 14. Державна влада, механізм поділу державної влади. Механізм стримувань і противаг. Завдання: охарактеризувати механізм стримувань і противаг за законодавством України	3/5	Опитування, усна доповідь
15	Тема 15. Соціальне управління. Державне управління. Місцеве самоврядування Завдання: визначити зміст і суб'єктів соціального і державного управління	3/5	Опитування, усна доповідь
16	Тема 16. Державний контроль Завдання: розкрити поняття і зміст державного контролю	3/5	Опитування, усна доповідь
17	Тема 17. Право в системі регулювання суспільних відносин Завдання: розкрити роль і значення права як регулятора суспільних відносин	3/5	Опитування, усна доповідь
18	Тема 18. Співвідношення права з політикою, економікою, культурою Завдання: розкрити основні аспекти співвідношення права з політикою, економікою і культурою	3/5	Опитування, усна доповідь
19	Тема 19. Форми (джерела) права Завдання: охарактеризувати основні джерела права. Визначити домінуючи форми права в Україні	3/5	Опитування, усна доповідь
20	Тема 20. Норми права Завдання: розкрити зміст і структуру норми права, охарактеризувати основні структурні елементи норми права	3/5	Опитування, усна доповідь
21	Тема 21. Нормотворчість Завдання: визначити зміст і суб'єктів нормотворчості	3/5	Опитування, усна доповідь
22	Тема 22. Нормативно-правові акти Завдання: розкрити сутність і навести класифікацію нормативно-правових актів	3/5	Опитування, усна доповідь
23	Тема 23. Правові відносини Завдання: розкрити зміст і структуру правових відносин	3/5	Опитування, усна доповідь
24	Тема 24. Реалізація права і застосування права Завдання: визначити сутність реалізації і застосування права	3/5	Опитування, усна доповідь
25	Тема 25. Тлумачення норм права Завдання: визначити сутність, роль і види тлумачення норм права	3/5	Опитування, усна доповідь
26	Тема 26. Правомірна поведінка, правопорушення Завдання: розкрити сутність правомірної поведінки. Охарактеризувати правопорушення, розкрити склад правопорушення	3/5	Опитування, усна доповідь
27	Тема 27. Юридична відповідальність Завдання: визначити сутність і різновиди юридичної відповідальності	1/9	Опитування, усна доповідь
28	Тема 28. Правова свідомість і правова культура Завдання: визначити співвідношення правової свідомості і правової культури	1/9	Опитування, усна доповідь
29	Тема 29. Законність і правопорядок Завдання: визначити зміст законності і правопорядку	1/9	Опитування, усна доповідь
30	Тема 30. Юридична практика	1/9	Опитування,

	Завдання: визначити різновиди юридичної практики		усна доповідь
31	Тема 31. Юридичний процес	1/9	Опитування, усна доповідь
32	Тема 32. Правові системи держав світу	1/9	Опитування, усна доповідь
30	Разом	84 / 166 – з/ф	

6. Індивідуальне завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Видами індивідуальних завдань з навчальної дисципліни є реферати, що виконуються під час самостійної роботи студента і доповідаються в аудиторії. Реферати готуються письмово і підлягають зберіганню на кафедрі. Тематику рефератів і цільових доповідей визначає викладач або студент і за попереднім погодженням із викладачем. Орієнтовний перелік тем індивідуальних завдань розробляється викладачем і затверджується на кафедрі. Кожен студент в обов'язковому порядку виконує як мінімум одне індивідуальне завдання під час вивчення навчальної дисципліни. За бажанням студента і за погодженням із викладачем допускається виконання кількох індивідуальних завдань.

За виконаний реферат студент може одержати до 10 балів. При оцінюванні якості виконання реферату враховується дотримання студентом методичних рекомендацій щодо його форми і змісту.

Тематика індивідуальних завдань з дисципліни «Теорія держави і права»:

1. Юридична наука.
2. Теорія держави і права як базова фундаментальна юридична наука.
3. Методологія вивчення теорії держави і права.
4. Функції теорії держави і права.
5. Співвідношення теорії держави і права з іншими гуманітарними і юридичними науками.
6. Особливості організації влади в первісному суспільстві.
7. Виникнення держави.
8. Держава: сутність, ознаки, типологія.
9. Наукові концепції утворення держави.
10. Громадянське суспільство
11. Політична система суспільства
12. Механізм держави: поняття, структура.
13. Апарат держави.
14. Поняття та ознаки державного органу.
15. Функції держави як основні напрямки діяльності державних органів.
16. Органи місцевого самоврядування і механізм держави: аспекти співвідношення.
17. Поняття та складові форми держави.
18. Форма державного правління.
19. Форма державного устрою.
20. Форма державного режиму.
21. Форма державного правління в Україні
22. Поняття та ознаки права.
23. Взаємовплив права і національної культури.
24. Поняття та різновиди джерел права.
25. Правовий прецедент.
26. Правова доктрина.
27. Релігійні догми як джерела права.
28. Поняття та ознаки правовідносин.

29. Склад правовідносин.
30. Суб’єкти правових відносин.
31. Деліктоздатність фізичної особи.
32. Поняття та ознаки реалізації права.
33. Безпосередня і опосередкована реалізація права.
34. Застосування права.
35. Соціальне значення тлумачення права.
36. Поняття та ознаки правопорушення.
37. Об’єкт правопорушення.
38. Поняття і різновиди юридичної відповідальності.
39. Особливості юридичної відповідальності неповнолітніх осіб.
40. Правова система. Типи (сім’ї) правових систем.

Вимоги до оформлення індивідуальних завдань

Реферат виконується на стандартних аркушах паперу А4 /210 х 297 м. Його обсяг не повинен перебільшувати 20 аркушів у разі, якщо виконано власноруч і 12 аркушів, якщо виконано друкованим способом.

Реферат повинен бути написаний грамотно, охайно, розбірливо та оформлений таким чином:

- на обкладинці слід вказати назву МОН, назву ВЗО, кафедру, прізвище, ім'я та по батькові студента і тему реферату, номер навчальної групи;
- на другій сторінці реферату подається його зміст;
- питання змісту в тексті повинні бути виділені в самостійні розділи і озаглавлені;
- сторінки (а не аркуші) роботи повинні бути пронумеровані та мати поля для можливих зауважень рецензента;
- у тексті не допускаються перефразування цитат, закреслення, скорочення слів, крім загальновживаних (ООН, НАТО, ЄС тощо);
- наводячи цифрові дані, будь-які факти чи цитати, слід вказати їх джерело. Для цього внизу сторінки під рискою повинні бути виноски з вказівкою прізвища та ініціалів автора, назви джерела, місця й року видання, використаних сторінок.

Якщо на тій самій сторінці наведено декілька посилань (цитат), то виноски нумеруються: 1,2,3… Наприклад: 1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : *Закон України* від 16.09. 2014 р. № 1678-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014 р. № 40. Ст. 2021; 2. Яковюк І., Трагнюк Л., Меделяєв В. Азбука європейської інтеграції : *навчально-методичний посібник*. Харків : «Апекс+», 2006. 168 с.; 3. Шалінська І. В. Акти «м'якого права»: поняття та значення у міжнародному правопорядку. *Соціологія права*. 2011. № 2. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: . http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39605/17 Shalinska.pdf?sequence=1 (дата звернення: 09.02.2022).

Структура реферату:

зміст роботи;
вступ;
головна частина (виклад змісту теми);
– висновок;
– список використаної літератури.

У вступній частині стисло обґрунтовується актуальність обраної теми, вказується на її місце в структурі курсу, аналізується використана література, намічаються проблеми, формуються цілі дослідження.

У головній (основній) частині роботи повинен міститися аналіз поставлених в плані питань, а у висновках (заключна частина) – стислі узагальнюючі висновки, практичні рекомендації.

Написання реферату включає низку етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з теорії держави та права самостійно обрати тему реферату, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Написанню реферату повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторінками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Завдяки цьому усвідомлюються умови й причини, що викликали написання тієї або іншої роботи: мета, яку ставив перед собою автор, теоретичні проблеми, порушені в роботі, а також її значення. Слід читати пояснення автора або редакції у виносках і примітках. Якщо в тексті є незнайомі слова, визначення, необхідно уточнити їх зміст за словником. При вивченні тієї або іншої наукової праці студентами повинен бути реалізований проблемно-концептуальний підхід до досліджуваного матеріалу. Інакше кажучи, студент повинен сприймати досліджувану роботу крізь призму тих основних проблем, що вирішував її автор. Без усвідомлення проблеми фактично неможливо виділити в досліджуваній роботі головне й істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної літератури. Цей етап роботи над рефератом включає так само вивчення можливої додаткової літератури з теми: підручників, журнальних і газетних статей тощо. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану реферату. В іншому випадку творчий аналіз як правило замінюється механічним переписуванням матеріалу з підручників або інших джерел. Іншими словами, ясність розуміння змісту теми повинна знайти реалізацію у плані наукової роботи. Питання плану повинні відбивати найбільш істотні проблеми теми, а послідовність їх розкриття – внутрішню логіку реферату.

3. Виклад змісту теми.

У рефераті повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. При цьому повинен бути витриманий єдиний порядок розгляду і спосіб аргументації, що надасть роботі чіткості та послідовності. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов’язувався з аналізом історично-правових явищ. Студент повинен умити показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

У рефераті можуть бути використані виписки і цитати з літературних та наукових джерел у тому випадку, коли в цьому є реальна необхідність. Це може мати місце тоді, коли цитата переконливо підтверджує думку, є вихідним моментом у новій постановці питання, підтверджує основне формулювання, допомагає в розкритті наукових визначень. Не слід занадто захоплюватися цитуванням. Під час роботи з літературою не варто користуватися застарілими роботами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз’яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну літературу.

Приклад оформлення титульної сторінки реферату:

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра державно-правових дисциплін

РЕФЕРАТ

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія держави і права

на тему**: «Джерела права»**

Виконав: студент групи ЮПМ-11
Сидоренко Сидір Сидорович

Перевірив: доцент кафедри державно-правових дисциплін, к.ю.н., доцент
Передерій Олександр Сергійович

Харків - 2024/ 2025 н.р.

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов'язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток. Метод навчання є способом керівництва пізнавальною діяльністю студентів, що має виконувати три функції: навчальну, виховну і розвивальну.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" вигляді. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількаразовим відтворенням засвоюваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю. Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передує репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь у студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенесення, класифікація).

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети - розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки науково-педагогічного працівника.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквіумах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв'язання завдання). У цьому методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності. Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції. Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

Ділова гра як метод активного навчання. Одним з найбільш ефективних активних методів навчання є ділова гра. Метод розкриває особистісний потенціал студента: кожен учасник може діагностувати свої можливості, а також у спільній діяльності з іншими учасниками. Позитивними факторами в застосуванні ділових ігор є активізація мислення студентів, підвищення самостійності майбутнього фахівця, наближення навчання до

професійної діяльності, підготовка студента до професійної практичної діяльності; висока мотивація, емоційна насиченість процесу навчання.

Метод моделювання. Моделювання педагогічних ситуацій - це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом викладача, тобто штучно.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквіуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Питання, на основі яких формуються екзаменаційні тести

1. Предмет теорії держави та права, місце в системі юридичних наук.
2. Права людини: поняття, види. Концепція трьох поколінь прав людини.
3. Відомчі нормативні акти.
4. Первісний лад: структура, організація публічної влади.
5. Поняття і види основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, гарантії їх забезпечення.
6. Локальні нормативні акти.
7. Основні теорії виникнення держави. Виникнення української держави.

8. Правовий статус громадянина: поняття, структура, види.
9. Тлумачення норм права: поняття, мета, способи.
10. Поняття держави, її основні ознаки.
11. Законний інтерес як правова категорія: поняття, види, співвідношення з суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.
12. Буквальне, розширювальне, обмежувальне тлумачення норм права.
13. Ознаки держави, які відрізняють її від організації публічної влади первісного ладу.
14. Поняття правової системи суспільства. Основні типи правових систем світу, їх загальна характеристика. Місце правової системи України в типології правових систем.
15. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права: поняття, види.
16. Основні види суспільної влади. Державна влада: поняття, ознаки, співвідношення державної влади і держави.
17. Система права: поняття, структура. Поняття галузі та інституту права. Критерії (підстави) розподілу норм права за галузями права.
18. Акти офіційного тлумачення норм права: поняття, види.
19. Сутність держави.
20. Публічне і приватне право.
21. Форми (джерела) права: поняття та види. Багатозначність терміна "джерело права".
22. Тип держави. Формаційний та цивілізаційний підходи до його визначення.
23. Система законодавства: поняття, структура. Співвідношення системи законодавства і системи права.
24. Судовий прецедент. Прецеденти Європейського суду з прав людини.
25. Поняття функцій держави. Функції сучасної української держави.
26. Поняття і форми систематизації законодавства.
27. Поняття та основні форми безпосередньої реалізації норм права.
28. Правові форми діяльності держави: поняття, види.
29. Соціальні норми: поняття, види.
30. Застосування норм права: поняття, ознаки, основні стадії.
31. Поняття і ознаки громадянського суспільства. Співвідношення громадянського суспільства і держави.
32. Співвідношення норм права і норм моралі.
33. Акт застосування норм права: поняття, ознаки, види.
34. Політична система суспільства: поняття, структура.
35. Значення норм моралі для правотворчості та реалізації права.
36. Співвідношення нормативно-правового акту, акту тлумачення і акту застосування норм права.
37. Держава у політичній системі суспільства, її взаємодія з політичними партіями та іншими об'єднаннями громадян.
38. Право і технічні та корпоративні норми.
39. Прогалини у праві: поняття, засоби їх подолання.
40. Поняття державного суверенітету, його співвідношення з суверенітетом народу і суверенітетом нації. Україна як суверенна держава.
41. Право і звичаї та релігійні норми.
42. Правовідносини: поняття, основні ознаки, види.
43. Поняття та ознаки демократичної держави. Україна як демократична держава.
44. Норми права: поняття, ознаки.
45. Взаємозв'язок норми права і правового відношення.
46. Форми та інститути демократії.
47. Структура норми права. Види структурних елементів норм права.
48. Склад (структура) правовідносин.
49. Референдум в Україні: поняття, види, юридична природа.
50. Види норм права за рівнем правового регулювання та юридичною силою.
51. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки як зміст правовідносин.

52. Поняття та ознаки соціальної держави. Україна як соціальна держава.
53. Види норм права за методом правового регулювання та характером диспозиції.
54. Суб'єкти правовідносин, їх види. Держава як суб'єкт правовідносин.
55. Поняття та ознаки правової держави. Україна як правова держава.
56. Види норм права за функцією в правовому регулюванні, дією в часі, на коло суб'єктів, сферою територіальної дії.
57. Юридична особа: поняття, ознаки, види.
58. Форма держави: поняття та структура.
59. Види норм права за ступенем визначеності їх змісту.
60. Правосуб'єктність юридичних осіб.
61. Форма державного правління: поняття, загальноісторичні та сучасні види. Форма правління в Україні за Конституцією України.
62. Спеціалізовані норми права, їх види.
63. Правосуб'єктність фізичних осіб: поняття, склад (правоздатність, дієздатність, деліктоздатність).
64. Форма державного устрою: поняття та основні види. Державний устрій України за Конституцією України.
65. Способи викладення норм права в статтях нормативно-правових актів.
66. Компетенція державного органу як вираз його спеціальної правосуб'єктності.
67. Поняття та основні види державного (політичного) режиму. Політичний режим в Україні.
68. Норма права і стаття закону, їх співвідношення.
69. Поняття та види об'єктів правовідносин.
70. Механізм держави: поняття, ознаки, структура.
71. Поняття правотворчості, її функції та основні принципи. Співвідношення понять "правотворчість" і "правоутворення".
72. Юридичні факти: поняття і класифікація.
73. Органи держави: поняття та ознаки. Класифікація державних органів.
74. Стадії та види правотворчості.
75. Правомірна поведінка: поняття, ознаки, види.
76. Державні органи, передбачені Конституцією України.
77. Оприлюднення актів парламенту, глави держави, уряду в Україні.
78. Правопорушення: поняття, ознаки, види.
79. Місцеві самоврядування в Україні: поняття, суб'єкти.
80. Строки набрання чинності актів парламенту, глави держави, уряду в Україні.
81. Зловживання суб'єктивним правом.
82. Державна служба: поняття. ознаки, види.
83. Поняття нормативно-правового акту, його основні ознаки.
84. Склад правопорушення: поняття, структура.
85. Державний контроль: поняття, основні види.
86. Поняття юридичної сили нормативно-правового акту. Види нормативно-правових актів за юридичною силою.
87. Юридична відповідальність: поняття, ознаки.
88. Основні види державного примусу.
89. Поняття закону, його основні ознаки.
90. Види юридичної відповідальності.
91. Теорія розподілу влади, її реалізація в сучасних країнах світу.
92. Види законів та підзаконних нормативно-правових актів.
93. Підстави юридичної відповідальності.
94. Система "стримувань та противаг": поняття, основні цілі, втілення в Україні відповідно до положень її Основного Закону.
95. Конституція України, її основні ознаки, місце і роль в системі нормативно-правових актів.

96. Принципи і функції юридичної відповідальності.
97. Соціальні норми у первісному ладі. Ознаки, які відрізняють норми права від норм поведінки у первісному ладі.
98. Дія нормативно-правових актів у часі.
99. Правосвідомість: поняття, ознаки.
100. Виникнення права.
101. Дія нормативно-правових актів у просторі та щодо певного кола осіб. Структура правосвідомості, її основні функції та види.
102. Поняття об'єктивного і суб'єктивного права, їх співвідношення.
103. Поняття "законодавство". Тлумачення терміна "законодавство" Конституційним Судом України.
104. Правова культура: поняття, види.
105. Основні наукові концепції праворозуміння.
106. Міжнародно-правові договори: поняття, види.
107. Правовий нігілізм: поняття, причини виникнення та шляхи подолання.
108. Функції права: поняття, види.
109. Юридична колізія: поняття, види. Колізійні норми права. Способи вирішення юридичних колізій.
110. Поняття законності та правопорядку, їх співвідношення.
111. Принципи права: поняття, види, співвідношення з нормами права.
112. Підзаконні нормативно-правові акти центральних органів влади: їх класифікація.
113. Поняття, види, способи і типи правового регулювання.
114. Співвідношення національного і міжнародного права.
115. Укази Президента України, їх види та юридична сила. Інститут контрасигнації.
116. Механізм правового регулювання, його елементи і стадії.
117. Право, політика, економіка: їх взаємозв'язок і взаємовплив.
118. Підзаконні нормативні акти місцевих органів влади.
119. Юридична техніка: поняття, структура.

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.
Кількість балів за екзамен/залік – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях ∑40 = 40:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:
∑40 – сума максимальної кількості балів
∑1 – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.
∑2 – кількість семінарських занять протягом семестру.
8 – коефіцієнт

Індивідуальне завдання – 10 балів
Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль	Індивідуальне завдання*	Контрольна робота, передбачена	Разом	Екзамен /залік	Сума

Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	ТN		навчальним планом			
∑40						10	10	60	40	100

Т1, Т2 ... ТN – теми.

Критерії оцінювання для денної форми навчання

Критерії оцінювання якості роботи студента під час семінарського заняття. При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування та виступів студентів із заздалегідь визначених питань. За виступ на семінарському занятті студент може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого студента) до 5 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів. При оцінці відповіді студента враховується ступінь володіння ним темою, опрацювання додаткових джерел інформації, вивчення конкретних прикладів з історії державного будівництва

Критерії оцінки контрольної роботи. Протягом вивчення курсу з метою контролю якості знань студенти виконують письмову контрольну роботу. Контрольна робота проводиться за варіантами. Кожному варіанту ставиться по три питання, які обирає викладач. Максимальна сума балів, яку може одержати студент за виконання контрольної роботи складає 10 (десять). При оцінці якості виконання контрольної роботи враховується ступінь повноти викладення матеріалу, знання нормативних положень актів міжнародного права, аналітичних відомостей з конкретного питання, практичних аспектів його реалізації.

Критерії оцінки реферату. Протягом вивчення курсу з метою контролю якості знань студенти виконують письмовий реферат. Максимальна сума балів, яку може одержати студент за виконання реферату складає 10 (десять). При оцінці якості виконання реферату враховується ступінь повноти викладення матеріалу, знання нормативних положень актів міжнародного права, аналітичних відомостей з конкретного питання, практичних аспектів його реалізації.

Критерії оцінки екзаменаційної роботи. Екзаменаційна робота складається з 40 тестових завдань. Правильна відповідь на 1 тестове завдання передбачає 1 бал. Мксимальна кількість балів – 40.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів за результатами вивчення курсу дисципліни складає 100 балів.

Критерії оцінювання для заочної форми навчання

Критерії оцінювання якості роботи студента під час семінарського заняття. При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування та виступів студентів із заздалегідь визначених питань. За виступ на семінарському занятті студент може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого студента) до 10 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів. При оцінці відповіді студента враховується ступінь володіння ним темою, опрацювання додаткових джерел інформації, вивчення конкретних прикладів з історії державного будівництва

Критерії оцінки контрольної роботи. Протягом вивчення курсу з метою контролю якості знань студенти виконують письмову контрольну роботу. Контрольна робота проводиться за варіантами. Кожному варіанту ставиться по три питання, які обирає викладач. Максимальна сума балів, яку може одержати студент за виконання контрольної роботи складає 15 (п’ятнадцять). При оцінці якості виконання контрольної роботи враховується ступінь повноти викладення матеріалу, знання нормативних положень актів міжнародного права, аналітичних відомостей з конкретного питання, практичних аспектів його реалізації.

Критерії оцінки реферату. Протягом вивчення курсу з метою контролю якості знань студенти виконують письмовий реферат. Максимальна сума балів, яку може одержати студент за виконання реферату складає 15 (п'ятнадцять). При оцінці якості виконання реферату враховується ступінь повноти викладення матеріалу, знання нормативних положень актів міжнародного права, аналітичних відомостей з конкретного питання, практичних аспектів його реалізації.

Критерії оцінки екзаменаційної роботи. Екзаменаційна робота складається з 40 тестових завдань. Правильна відповідь на 1 тестове завдання передбачає 1 бал. Мксимальна кількість балів – 40.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів за результатами вивчення курсу дисципліни складає 100 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	За чотирирівневою шкалою оцінювання	За дворівневою шкалою оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	зараховано
50-69	задовільно	зараховано
1-49	незадовільно	незараховано

10. Рекомендована література

Базова література:

Правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1990. № 31. Ст. 429.
3. Постанова Верховної Ради УРСР "Про проголошення незалежності України" від 24 серпня 1991 р. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1991. № 38. Ст. 502.
4. Закон України "Про внесення змін до Конституції України" від 8 грудня 2004 р.// Відомості Верховної Ради України. 2005. № 2. Ст. 44.

Підручники, навчальні посібники:

1. Сухонос В. В. Теорія держави і права. Київ. «Університетська книга». 2023. 544 с.
2. Петришин О. В., Лук'янов Д. В., Максимов С. І., Смородинський В. С. Загальна теорія права : підручник. Харків : Право, 2020. 568 с.
3. Боняк В. О., Лантух І. С., Сердюк І. А., Христова Ю. В. Теорія держави і права. Збірник тестових завдань. Частина І: навч.-метод. посібник. Дніпро: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 60 с.
4. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 584 с.

5. Петришин О. В. Теорія держави і права : підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. Нац. університет «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»; за заг. ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2014. 368 с.

6. Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

7. Дідич Т. О. Правоутворення в Україні: теоретико-правові та практичні аспекти : монографія. Київ. : Видавництво Ліра-К, 2018. 492 с.

8. Кагановська Т. Є., Григоренко Є. І., Передерій О. С. Держава у правовому вимірі: навч. посіб. у питаннях і відповідях. За ред.. Т.Є. Кагановської]. Харків.: Право, 2013. 568 с.

9. Кагановська Т. Є., Григоренко Є. І., Передерій О. С. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. У питаннях та відповідях. Харків: Право, 2017. 304 с.

10.Кагановська Т. Є., Григоренко Є. І., Передерій О. С. Порівняльне конституційне право : навч. посіб. Харків.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 324 с.

11. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. Київ.: Кондор, 2006. 477 с.

Допоміжна література:

1. Бабкіна О. В., Волинка К. В. Теорія держави і права у схемах і визначеннях: навч. посіб. Київ .: МАУП, 2004. 144 с.

2. Баганець В.О. Поняття й ознаки координаційної ролі як функції держави: адміністративно-правові аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. Том 1. С. 144-149.

3. Бажинова О. А. Механізми комунікативної взаємодії органів публічної влади та громадськості в системі державного управління: дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2013. 248 с.

4. Баймуратов М. О., Боярський О. О. Дискреційні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері захисту прав людини: методологічні підходи до розуміння та визначення. *Публічне право*. 2019. № 2 (34). С. 31-41.

5. Бєльська Т. В. Діяльність інститутів глобального громадянського суспільства в конфліктних зонах сучасного світу. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 3 (50). С. 179-187.

6. Віхров О., Віхрова І. Теорія держави і права: курс лекцій: навч. посіб. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 304 с.

7. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації: монографія: У 3 т./за заг ред.. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка та акад. НАПрН О. В. Скрипнюка / Т.2: Доктринальний вимір галузевих засад функціонування громадянського суспільства в Україні. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2019. 588 с.

8. Колодій А. М., Копєйчиков В. В., Лисенков С. Л. Теорія держави та права: навчальний посібник. Киіі.: «Юрінформ», 1995.185 с.

9. Котюк В. О. Теорія права: курс лекцій: навч. посіб. Київ.: Вентурі, 1996. 208 с.

10. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. Київ.: Атіка, 2005. 592 с.

11. Кравчук М. В. Проблеми теорії держави і права: навч. посіб. Київ.: Професіонал, 2004. 398 с.

12. Марчук В. М. Основні поняття та категорії права: навч. посіб. Київ.: Істина, 2001. 144 с.

13. Марчук В. М., Ніколаєва Л . В. Нариси з теорії права: навч. посіб. Київ.: Істина, 2001. 304 с.

14. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. Київ. «Юрисконсульт», 2006. 355 с.

15. Олійник А. Ю. Теорія держави і права: Київ.: Юрінком Інтер, 2001. 176 с.

16. Оніщенко Н.М., Заєць А.П., Журавський В.С. Теорія держави та права. Академічний курс ; за заг. ред. О.В. Зайчука. Київ.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

17. Пайда Ю.Ю. Характеристика релігійних норм як різновиду соціальних норм. *Митна справа*. 2011. № 6. Кн. 2. Ч. 2 С. 741-747.

18. Пайда Ю.Ю. Роль права та релігії в удосконаленні механізму реалізації прав людини. *Повітряне і космічне право: Юридичний вісник Національного авіаційного університету*. Наукові праці НАУ. Київ.: НАУ, 2012. № 1 (22). С. 65-70.

19. Письменицький А. А, Слінько Д. В. Теорія держави і права: навч. посіб. Харків.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. 252 с.

20. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. по-сіб. Вид. 5е, зі змінами. Київ.: Атіка, 2001. 176 с.

21. Сидоренко А.Ю. Правове регулювання відомчої нормотворчості в пострадянських країнах *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 2. С. 133-146.

22. Сидоренко А.Ю. До питання про кодифікацію як спосіб систематизації відомчих нормативних актів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 2. С. 16-22.

23. Сурілов О. В. Основи загальної теорії держави і права. Одеса: Одеський університет, 1995. 128 с.

24. Сухонос В. В. Теорія держави і права: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. 536 с.

25. Трофименко В.А. Правова доктрина – основа формування правової системи країни. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* Харків, 2009. №2. С. 80-91

26. Шай Р.Я. Теоретико-правовий підхід щодо розуміння сутності держави в історії політико-правової думки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Львів, 2016. С.373-377

27. Шульга А. М., Новікова Л. В., Передерій О. С., Григоренко Є. І. Теорія держави і права: навчальний посібник для студентів. За ред. А.М. Шульги. Харків.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. 464 с.

28. Хомюк Н. Система джерел права : деякі теоретичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* Львів, 2013. №58. С. 27-33.

29. Христова Г. О., Кочемировська О. О. Позитивні дії в механізмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: міжнародний досвід та українські перспективи: навч. посібник. Харків: Райдер, 2010. 200 с.

30. Фулей Т., Лукас Л., Сайц Л. Використання методики вирішення проблем для розробки та експертизи проектів нормативно-правових актів: посіб. Київ: Москаленко О. М., 2013. 254 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Довідково-інформаційні видання з юриспруденції (енциклопедії, словники юридичних термінів)
2. Електроні бази рефератів і наукових доповідей з актуальних проблем держави і права на інформаційних носіях.
3. Інтернет-ресурси